

припадатиме 20% часу й сил». Проте насправді, розроблення базових функцій складатиме 1% затраченого часу. При створенні нового продукту новачком-стартапером звичайно значна частина часу піде на дослідження ринку, тестування гіпотез та пошук ніші на ринку.

Нерідко продукти, які виводяться техностартапами на ринок є нішевими, і розраховані скоріше на покупців-новаторів, ніж на вже навчену, звиклу до старого продукту аудиторію покупців. Створення такого нішевого товару вимагає ретельного вивчення портрету-клієнта з унікальною ціннісною пропозицією та ретельною розробкою її канви, враховуючи обставини, які можуть зупинити клієнта від покупки, та пропонуючи інновації, які будуть запобігати негативній реакції на новий товар.

Однією з вагомих причин збоїв у реалізації техностартапів є недолік у розробці мінімально-життєздатного продукту MVP (Minimum Viable Product). Дана стадія розробки техностартапу викликана необхідністю перевірити гіпотезу інноваційного продукту у стислі терміни, щоб скоротити значні фінансові затрати на першу експериментальну партію. Зазвичай MVP має невеликий набір функцій та одну ключову. Адже, це - початковий, мінімально життєздатний виріб. Проте, MVP виробу, створеного на виробництві, на відміну від стартап ІТ продуктів, вимагає більших затрат часу розробників та ресурсів інвесторів.

Отже, для створення умов росту технологічних стартапів в Україні доцільно враховувати швидкий розвиток четвертої промислової революції у світі та її особливі ніші для стартапів, важливо запроваджувати нові освітні програми для зменшення затрат часу та ресурсів для інженерів-розробників та інвесторів, актуально впроваджувати бізнес-моделі розподіленого виробництва та створювати інноваційні лабораторії цифрового виробництва колективного доступу на регіональному та місцевому рівнях.

Перелік використаних джерел:

1. Emerging Startups 2023: Top Manufacturing Tech Startups. URL: <<https://tracxn.com/d/emerging-startups/top-manufacturing-tech-startups-2023>> (2023, березень, 23)

2. Лабораторії фаблаб як елемент інфраструктури інноваційного розвитку територіальних громад / Вітенько Т., Мариненко Н., Лазарюк В., Шанайда В. // Матеріали I міжрегіональної науково-практичної конференції «Проблеми публічного управління та адміністрування на регіональному рівні», 21 травня 2019 року. Т. : ТНТУ, 2019. С. 97–98. URL: <<https://elartu.tntu.edu.ua/handle/lib/28323>> (2023, березень, 23)

3. Мрихіна Олександра. Курс «Креативне мислення». Підручник. URL: <https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/845/%D0%9F%D1%96%D0%B4%D1%80%D1%83%D1%87%D0%BD%D0%B8%D0%BA_%D0%9A%D1%80%D0%B5%D0%B0%D1%82%D0%B8%D0%B2%D0%BD%D0%B5_%D0%BC%D0%B8%D1%81%D0%BB%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F.pdf> (2023, березень, 23)

УДК 338.05

Левицький Віталій

доктор історичних наук, доцент

доцент кафедри економіки та фінансів

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

м. Тернопіль, Україна

Радинський Сергій

кандидат економічних наук

доцент кафедри економіки та фінансів

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

м. Тернопіль, Україна

Vitalii Levytskyi

Doctor of Sciences (History), Docent

Associate Professor of Economics and Finance Department

**ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ
У СФЕРІ ПІДПРИЄМНИЦТВА В МЕЖАХ АСОЦІАЦІЇ З ЄС
IMPLEMENTATION OF THE LEGISLATION OF UKRAINE IN THE FIELD
OF ENTREPRENEURSHIP WITHIN THE ASSOCIATION WITH THE EU**

Соціально-економічна ситуація в країні, а також обраний геополітичний напрям держави мають безпосередній вплив на розвиток підприємництва. Відтак діяльність українських суб'єктів підприємництва на сьогодні значно залежить від процесу, пов'язаного з інтеграцією України в Європейський економічний простір. Отже, держава бере на себе обов'язки щодо уніфікації законодавства та нормативно-правового регулювання, вдосконалення національної системи бухгалтерського обліку та фінансової звітності відповідно до загальновизнаних стандартів, створення сприятливого бізнес-клімату, захисту національного виробника від конкурентної імпортованої продукції тощо.

Від створення ЄС (на підставі Договору про Європейський Союз від 07.02.1992 р.) Україна проголосила інтеграцію до ЄС пріоритетним напрямом зовнішньо-політичного курсу держави. Зокрема Постановою Верховної Ради України від 02.07.1993 р. № 3360-ХІІ «Про основні напрями зовнішньої політики України» (втратила чинність) було задекларовано, що перспективною метою української зовнішньої політики є членство України в Європейських Співтовариствах. Відтак ст. 18 Конституції України закріпила, що зовнішньополітична діяльність України спрямована на забезпечення її національних інтересів і безпеки шляхом підтримання мирного і взаємовигідного співробітництва з членами міжнародного співтовариства за загальновизнаними принципами і нормами міжнародного права. Згодом ч. 2 ст. 11 Закону України від 01.07.2010 р. № 2411-VI «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики» однією із засад зовнішньої політики визначено забезпечення інтеграції України в європейський політичний, економічний, правовий простір з метою набуття членства в Європейському Союзі.

Неодмінним елементом євроінтеграції є досягнення певного рівня узгодженості українського законодавства із правовими нормами ЄС. Зокрема першою основоположною угодою між Україною та ЄС – Угодою про партнерство та співробітництво між Україною та ЄС від 16.06.1994 р. (далі – УПС) визначено, що важливою умовою для зміцнення економічних зв'язків між Україною та Співтовариством є зближення діючого і майбутнього законодавства України із законодавством Співтовариства. Підвалини внутрішнього забезпечення процесу адаптації було закладено низкою підзаконних нормативно-правових актів, зокрема указами Президента від 24.02.1998 р. № 148 «Про забезпечення виконання Угоди про партнерство та співробітництво між Україною та Європейським Співтовариством»; від 11.06.1998 р. № 615 «Про затвердження Стратегії інтеграції України до ЄС»; від 09.02.1999 р. № 145 «Про заходи щодо вдосконалення нормотворчої діяльності органів виконавчої влади»; постановою Кабінету Міністрів України від 16.08.1999 р. № 1496 «Про Концепцію адаптації законодавства України до законодавства ЄС» [1, С. 374].

Україна, як задекларовано в УПС, взяла на себе зобов'язання вжити заходів для забезпечення поступового приведення законодавства у відповідність до законодавства Співтовариства (п. 1 ст. 51). До сфер систематизації та увідповіднення норм належать такі: митна; корпоративна; банківська; податкова; бухгалтерський облік; інтелектуальна власність; охорона праці; фінансові послуги; правила конкуренції; державні закупівлі; охорона здоров'я та життя людей, тварин, рослин, довкілля; захист прав споживачів; технічні правила і

стандарти; транспорт; енергетика, включаючи ядерну. Отже, таке зближення безпосередньо стосується правовідносин у сфері підприємництва. Зокрема ст.ст. 30-36 Глави II Розділу IV УПС передбачили умови, що впливають на створення та діяльність компаній (а саме: суб'єктів корпоративного підприємництва). Так, ч. 2 ст. 30 Угоди закріплено положення про те, що Україна, згідно із своїми законодавством та правилами, надає Співтовариству, дочірнім компаніям і філіалам, заснованим на її території, режим, що є не менш сприятливим, ніж той, що надається її власним компаніям або компаніям будь-якої третьої країни, залежно від того, який з них є кращий. Водночас ст. 10 задекларувала режим найбільшого сприяння у торгівлі між суб'єктами підприємництва України та країн-членів ЄС.

Процес систематизації заходів щодо інтеграції України в європейський правовий простір і виконання нею зобов'язань триває третій десяток років. За весь період часто прийняті документи не відповідали «євростандартам», спостерігались серйозні порушення, неузгодженості та суперечності між прийнятими нормативно-правовими актами та стандартами і нормами права ЄС. У таких важливих сферах, як підприємницька діяльність та інвестиції, поточні платежі та капітал, конкуренція та захист власності станом на кінець 2000 року не було прийнято, відповідно до вимог ЄС, жодного нормативно-правового акту. Натомість, наприклад, іноземну підприємницьку діяльність в Україні регулювали понад 130 законодавчих актів [2, С. 197]. Відсутність чіткого правового регулювання діяльності суб'єктів підприємницької діяльності, зрозуміло, не лише насторожує іноземних інвесторів започатковувати бізнес на території України, але й спричиняє до тінізації комерційної діяльності вітчизняних суб'єктів господарювання.

Починаючи з 2004 р., адаптація законодавства України до законодавства ЄС відбувалася відповідно до положень Загально державної програми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу, затвердженої Законом України від 18.03.2004 р. № 1629-IV. Згідно з вказаною Програмою, метою адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу є досягнення відповідності правової системи України *acquis communautaire* з урахуванням критеріїв, що висуваються Європейським Союзом (ЄС) до держав, які мають намір вступити до нього. Адаптація законодавства України до законодавства ЄС є пріоритетною складовою процесу інтеграції України до Європейського Союзу. *Acquis communautaire* (з фр. «спільний доробок», «надбання» Співтовариств, сьогодні також і *acquis* ЄС) – це правова система Європейського Союзу, яка включає акти законодавства Європейського Союзу (але не обмежується ними), прийняті в межах Європейського співтовариства, Спільної зовнішньої політики та політики безпеки і Співпраці у сфері юстиції та внутрішніх справ. Саме ця концепція була закладена в Угоді про партнерство та співробітництво між Україною та ЄС від 16.06.1994 р.

На виконання вказаної Програми Кабінет Міністрів України прийняв Постанову «Про деякі питання адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу» від 15.10.2004 р. № 1365. Цим документом було затверджено Порядок підготовки та реалізації плану заходів з виконання Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу, створено Координаційну раду з адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу та затверджено Положення про неї. Як свідчить історичний досвід розвитку ЄС, обсяг *acquis communautaire* постійно збільшується та поширюється на нові сфери у зв'язку з розширенням та еволюцією компетенції ЄС, що може бути поясненням відсутності чітко визначених меж *acquis communautaire*. Тому нові кандидати стикаються з більш складними в політичному, економічному та правовому сенсі умовами вступу. Вказана обставина, безперечно, суттєво ускладнює процес адаптації законодавства [3, С. 38]. Важливо зауважити, що першим документом у процесі узгодження законодавства України з правовими нормами ЄС була Тимчасова угода між Україною та ЄС про торгівлю та торговельне співробітництво від 01.06.1995 р., яка регламентувала сферу конкуренції та захисту права інтелектуальної власності, а отже, сферу господарських правовідносин. Серед напрямів адаптації господарського законодавства, зокрема вирізняють: 1) щодо якості та технічного регулювання; 2) щодо порядку здійснення господарсько-торгівельної діяльності;

3) щодо захисту прав споживачів [4, С. 58]. До цих напрямів доцільно додати: корпоративне регулювання, захист конкуренції, державну підтримку суб'єктів підприємництва.

Найважливішим аспектом для України є саме економічна інтеграція як процес зближення і взаємного пристосування окремих національних господарств, що виявляється і у розширенні та поглибленні виробничо-технологічних зв'язків, спільному використанні ресурсів, об'єднанні капіталів, і у взаємному створенні сприятливих умов для здійснення економічної діяльності, а також передбачає створення поглибленої і всеосяжної зони вільної торгівлі, котрій притаманні деякі риси спільного ринку. Головною сферою модернізації є система господарського законодавства, яка має здійснюватися в напрямках: адаптації національного законодавства до європейського; стимулювання інтеграційних процесів; удосконалення державного контролю; поліпшення якості продукції; розвитку техніко-технологічних систем; широкого запровадження інноваційних технологій; добросовісної торгівлі; стимулювання конкуренції та інших. На теоретичному рівні вирізняють такі чотири етапи економічної інтеграції:

1. Зона вільної торгівлі (скасування мита, квот та інших обмежень у торгівлі між державами-учасницями при збереженні їх автономії у митній і торговельній політиці стосовно третіх країн).

2. Митний союз (запровадження спільних зовнішніх тарифів і перехід до єдиної торговельної політики стосовно третіх країн).

3. Єдиний внутрішній (спільний) ринок (ліквідація бар'єрів між державами у взаємній торгівлі для переміщення робочої сили і капіталу).

4. Економічний і валютний союз (єдиний внутрішній ринок та гармонізація і координація економічної політики держав-учасниць на основі спільного ухвалення рішень і контролю за їх виконанням, заміна національних валют єдиною, єдина валютна і грошова політика) [5, С. 62].

Україна зацікавлена у впровадженні положень Угоди про асоціацію щодо державної фінансової допомоги бізнесу та державних інвестицій. Імплементация європейського законодавства дозволить підвищити ефективність витрачання державних коштів, які виділяються на державну допомогу; забезпечити прозорість процесу надання державної допомоги та підзвітність щодо її використання перед громадськістю; створити рівні конкурентні умови для ведення бізнесу.

Конкретні заходи щодо імплементации європейських підходів полягають у такому:

1. Для імплементации європейських правил Україні необхідно переорієнтувати державну допомогу підприємствам з підтримки окремих галузей та державних підприємств на розширення фінансування горизонтальної державної підтримки – на інноваційні та екологічні проекти, вирівнювання регіональних дисбалансів, створення нових підприємств та напрямків виробництва. Для цього пропонується скасувати Перелік пріоритетних галузей економіки (Розпорядження Кабінету Міністрів України від 14 серпня 2013 р. № 843-р) як такий, що не відповідає стандартам ЄС. Водночас створити рівний доступ підприємств будь-яких видів діяльності для отримання допомоги на відновлення платоспроможності та реструктуризацію.

2. На підготовчому етапі до набрання чинності Законом України «Про державну допомогу суб'єктам господарювання» (це відбудеться 02.08.2017 р.) необхідно розробити «Порядок надання державної допомоги на відновлення платоспроможності та реструктуризацію суб'єктів господарювання» з урахуванням вимог ч. 2 ст. 6 Закону «Про державну допомогу суб'єктам господарювання», ст. 5 та 96 Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом, ч. 4 ст.12–1 Закону України «Про інвестиційну діяльність» тощо. У цьому порядку визначити критерії оцінки допустимості надання такої допомоги, зважаючи на такі концептуальні засади: 1) допомога на відновлення платоспроможності надається лише один раз, після чого або здійснюється реструктуризація, або підприємство ліквідується; 2) у разі надання допомоги на реструктуризацію державне фінансування не повинно перевищувати 50% витрат.

3. Встановити чіткі правила щодо обсягу та типів галузевої державної допомоги. Для цього пропонується доповнити Закон України «Про державну допомогу суб'єктам

господарювання» правилами щодо обсягу та типів галузевої державної допомоги, які надаватимуться підприємствам «на підтримку окремих галузей економіки» (п. 8 ч. 2 ст. 6 п. 8 Закону). Встановити цільову спрямованість такої допомоги на закриття неконкурентоспроможних підприємств, науково-дослідну та інноваційну діяльність, захист довкілля або навчання у галузі. Прив'язати до цих вимог спеціальні (галузеві закони), зокрема: «Про розвиток літакобудівної промисловості», «Про стимулювання розвитку вітчизняного машинобудування для агропромислового комплексу», «Про заходи щодо державної підтримки суднобудівної промисловості в Україні», Закон «Про стимулювання інвестиційної діяльності у пріоритетних галузях економіки з метою створення нових робочих місць», а також проект Закону «Про державну підтримку вугільної галузі», що наразі розробляється.

4. Для наближення українського нормативно-правового поля, що регламентує діяльність МСБ, доцільно ухвалити рамковий закон, аналогічний Європейській хартії малих підприємств від 2000 р., а також рамковий закон, аналогічний «Акту про малий бізнес в Європі» (SBA) від 2008 р. При цьому необхідно запровадити критерії визначення підприємств малого та середнього бізнесу згідно з рекомендаціями Європейської Комісії. Доцільно створити Національне агентство з питань МСБ, яке було б наділено правом блокувати на етапі розробки законів та нормативно-правових актів, які ускладнюють регуляторні умови діяльності для МСБ. У країнах ЄС подібні інституції діють.

5. Створити Агентство з моніторингу та управління державною допомогою. На сьогодні обов'язки щодо контролю за державною допомогою покладені на Антимонопольний комітет України, однак через об'єктивні та суб'єктивні причини робота щодо створення окремого підрозділу, функціональним обов'язком якого було б здійснення моніторингу і реалізація політики у сфері державної допомоги відбувається вкрай повільно. Натомість практика європейських країн свідчить, що для нових членів ЄС (або асоційованих членів ЄС) перехід на європейські стандарти надання державної допомоги є досить важким і трудомістким процесом, який потребує створення відокремленої структури, діяльність якої була б повністю сконцентрована на реформуванні та удосконаленні системи державної допомоги у країні.

6. Законодавчо визначити національні пріоритети та сфери економічної діяльності, інвестиційні проекти в яких будуть здійснюватися із залученням державних коштів у першочерговому порядку. Запровадити стратегічне планування державних інвестицій згідно зі встановленими національними пріоритетами, що мають враховуватися при формуванні Державного бюджету України на плановий бюджетний період і прогнозу на наступні за плановим два бюджетні періоди. Для цього пропонується розробити порядок стратегічного планування державних інвестицій на середньостроковий період із урахуванням національних пріоритетів.

7. Законодавчо закріпити можливість бюджетної підтримки спільних інвестиційних проектів бізнесу і держави. Для цього у Бюджетному кодексі України пропонується уточнити визначення «державного інвестиційного проекту» як проекту, що може реалізовуватися шляхом державного інвестування в об'єкти державної власності або який співфінансується, здійснюється у державно-приватному партнерстві для досягнення національних пріоритетів, з використанням державних капітальних вкладень, нематеріальних активів та/або кредитів (позик), залучених державою або під державні гарантії, що перерозподіляються через державний Банк розвитку України.

8. Уточнити механізми фінансування інвестиційного проекту (пп. 4 п. 5 Положення про Міжвідомчу комісію з питань державних інвестиційних проектів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 22.07.2015 р. № 571). Доповнити це Положення нормою щодо здійснення Міжвідомчою комісією відбору середньострокових стратегічних державних інвестиційних проектів і визначення їхнього переліку у розрізі пріоритетних напрямів реалізації державних інвестиційних проектів, а також головних розпорядників коштів державного бюджету із зазначенням загальної вартості проекту.

9. Визначити порядок відбору державних інвестиційних проектів, які здійснюватимуться на умовах бюджетного співфінансування та державної участі в реалізації інвестиційних

проектів у рамках досягнення національних пріоритетів. У Законі України «Про стимулювання інвестиційної діяльності у пріоритетних галузях економіки з метою створення нових робочих місць» (ст. 2–4) слід визначити: два-три національні пріоритети; чіткі індикатори їх досягнення; критерії інвестиційних проектів, виконання яких спрямовуватиметься на реалізацію таких пріоритетів; процедури відбору, схвалення, реєстрації, обліку, фінансування інвестиційних проектів, фінансового контролю та аудиту за їхньою реалізацією. Положення цього Закону щодо умов настання права отримання пільги мають узгоджуватися з нормами п. 2 Перехідних положень Податкового кодексу України.

10. З метою посилення контролю за ризиками, які виникають у процесі державного інвестування, делегувати повноваження щодо фінансування інвестпроектів, що реалізуються за рахунок бюджетних коштів і коштів іноземних інвесторів та міжнародних організацій (на умовах співфінансування), державному Банку розвитку України, доцільність створення якого неодноразово нами обґрунтовувалася [6, С. 165–166].

Отже, проведення пропонованих змін стане передумовою адаптації законодавства, трансформації структури промисловості України та економіки загалом, підвищення темпів економічного зростання та переходу до використання переважно інтенсивних чинників розвитку. Подібні завдання – хоча і на іншому рівні – постають і перед економікою ЄС. Реалізація політики, спрямованої на широке використання нових технологій та інновацій, відповідатиме і Стратегії, що реалізується у країнах ЄС. Це може стати запорукою успіху у проведенні реформування національної економіки та прискореної інтеграції до європейських структур.

Перелік використаних джерел:

1. Хомко Л. В., Кульгавець Х. Ю. Правове регулювання підприємницької діяльності: навчальний посібник. Львів: ЛьвДУВС, 2016. 424 с
2. Костюк С. Адаптація законодавства України до законодавства Європейського Союзу: стан, проблеми та перспективи. *Науковий вісник Дипломатичної академії України*. 2012. Вип. 4. С. 196–202. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvdau_2000_4_21
3. Яковюк І. В. Адаптація законодавства України до законодавства Європейського Союзу: проблеми реалізації. *Державне будівництво та місцеве самоврядування*. 2012. Вип. 24. С. 37–49. 153
4. Зельдіна О. Р. Напрями адаптації законодавства України про господарсько-торговельну діяльність до законодавства ЄС. *Право і суспільство*. 2015. № 4. ч. 2. С. 56–62.
5. Замрига А. Проблематика оновлення господарського законодавства в контексті угоди про асоціацію між Україною та ЄС. *Підприємництво, господарство і право*. 2016. № 6. С. 60–65.
6. Імплементация Угоди про асоціацію між Україною та ЄС: економічні виклики та нові можливості : наукова доповідь / за ред. акад. НАН України В. Гейця та чл.-кор. НААН України Т. Осташко; НАН України, ДУ «Ін-т екон. та прогнозув. НАН України». Київ, 2016. 184 с.

УДК334.012.6:334.72

Мариненко Наталія

доктор економічних наук, професор
професор кафедри економіки та фінансів
Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя
м. Тернопіль, Україна

Ерстенюк Тарас

аспірант кафедри економіки та фінансів
Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя
м. Тернопіль, Україна